

ช้างไม่ใช่สินค้า

Elephants. Not Commodities.
(Taken for a ride 2)

บทสรุปผู้บริหาร

รายงานฉบับนี้บันทึกข้อมูลของช้าง 3,837 ตัวที่ถูกใช้ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในไทย อินเดีย ลาว กัมพูชา เนปาล ศรีลังกา และมาเลเซีย ข้อมูล ณ เดือนมกราคม พ.ศ. 2563 โดยมีเนื้อหาที่สะท้อนสภาพความเป็นอยู่ของช้าง การฝึกช้าง การผสมพันธุ์ช้าง สถานะของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว การวิจัยทางวิชาการ สุขภาพและการอนุรักษ์ ข้อมูลเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำงานตลอด 10 ปีในภูมิภาคนี้ เราได้เยี่ยมชมสถานจัดแสดงช้างมากกว่า 350 แห่ง รวมทั้งสิ้นกว่า 1,000 ครั้ง พร้อมดำเนินการสำรวจทัศนคติของนักท่องเที่ยวทั่วโลก ทำงานร่วมกับบริษัทท่องเที่ยวและสมาคมหลายร้อยแห่ง ตลอดจนทำงานในพื้นที่จริงร่วมกับปางช้างหลายแห่ง

แม้จะมีกระแสความต้องการ ‘การท่องเที่ยวอย่างมีจริยธรรม’ จะมากขึ้นและมีการตระหนักถึงความทุกข์ทรมานที่เกิดจากการขี่ช้าง แต่ช้างเลี้ยงส่วนใหญ่ในเอเชียยังต้องทนกับความโหดร้าย การดูแลอย่างต้อเนื่องตลอดชีวิตของพวกมัน ช้างเหล่านี้ต้องอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมอย่างมาก

สถานการณ์ของช้างมีแนวโน้มที่จะเลวร้ายมากขึ้น เนื่องจากช้างเลี้ยงยังคงถูกผสมพันธุ์เพิ่มจำนวน ท่ามกลางสถานการณ์อุตสาหกรรมท่องเที่ยวหยุดชะงักและความหายนหาง เศรษฐกิจที่เกิดจากโควิด-19

ช่วงก่อนโควิด-19 เราคาดว่าช้างสร้างรายได้ให้กับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวผ่านความทุกข์ทรมานราว 581.3 - 770.6 ล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี แต่ตอนนี้นักท่องเที่ยวแทบไม่มีเลย สถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ กำลังดิ้นรนอย่างหนักเพื่อเลี้ยงช้างและจ่ายค่าจ้างคนงาน

ตลอดการวิจัย เราได้พบความโหดร้ายการดูแลต่อช้างเลี้ยงในทุกประเทศอย่างต่อเนื่อง ทั้งการแยกลูกช้างจากแม่ช้าง วิธีการฝึกที่รุนแรง การจำกัดการเคลื่อนไหว การลงโทษ โทษนาการล่าเหยื่อ และการดูแลสัตวแพทย์ไม่เพียงพอ ในสถานที่ท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ช้างมักถูกล่ามโซ่เป็นเวลานานแม้ขณะไม่ถูกใช้งาน อาศัยอยู่ในที่พักที่ไม่เหมาะสมหรือไม่ถูกสุขลักษณะที่มีเพียงพื้นคอนกรีต มีโอกาสที่จะปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับช้างตัวอื่นที่น้อยมากหรือไม่มีเลย แต่กลับต้องถูกบังคับให้แสดงโชว์ที่ต่อเนื่องและกดดัน นักวิจัยของเรายังตั้งข้อสังเกตว่าสถานที่หลายแห่งพยายามที่จะผสมพันธุ์ช้าง สิ่งนี้ไม่เพียงแสดงถึงล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาสุขภาพช้าง แต่ยังส่งผลถึงทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดซึ่งไม่เพียงพอสำหรับช้างที่อยู่ในปัจจุบัน

การประเมินสภาพสภาพความเป็นอยู่ช้าง

เราประเมินสภาพความเป็นอยู่ของช้างโดยใช้เกณฑ์ที่ได้รับการยอมรับ 9 ข้อหลัก ซึ่งถือว่ามีผลโดยตรงอย่างมีนัยสำคัญต่อสวัสดิภาพของช้าง นักวิจัยของเราได้เยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวที่มีการขี่ช้างสร้างความบันเทิงมากมาย รวมถึงโชว์ช้าง การขี่ช้าง การอาบน้ำช้าง การให้อาหาร การเซลฟี่ และการสังเกตพฤติกรรมช้าง

เราได้รวบรวมข้อมูลเองผ่านการสังเกตช้างในกิจกรรมท่องเที่ยวและสภาพความเป็นอยู่ ตลอดจนการสนทนากับเจ้าของสถานที่ในสถานที่นั้นๆ มีการถ่ายภาพและวิดีโอเป็นครั้งคราวเพื่อบันทึกข้อมูลที่ค้นพบ

ความทุกข์ทรมานอย่างต่อเนื่อง – แต่ยังมีเปลี่ยนแปลงในเชิงบวก

ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2562 ถึงมกราคม พ.ศ. 2563 นักวิจัยของเราได้ประเมินสภาพความเป็นอยู่ของช้าง 3,837 ตัวในสถานที่จัดแสดงช้าง 357 แห่งในประเทศต่างๆ ในเอเชีย โดยพบว่าช้าง 2,390 ตัว (63%) ต้องทุกข์ทรมานในสภาพความเป็นอยู่ที่ไม่เหมาะสมเป็นอย่างมาก ขณะที่สถานที่ 208 แห่ง (58%) ที่ดูแลช้าง 1,168 ตัว (30%) มีการปรับปรุงที่ดีขึ้นแต่ยังไม่เพียงพอ และมีช้างเพียง 279 ตัว (7%) เท่านั้นที่อยู่ในสถานที่ที่มีกิจกรรมสังเกตพฤติกรรมช้าง ปราศจากโชว์ช้างและขี่ช้าง ซึ่งถือว่ามีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี

เราบันทึกสภาพความเป็นอยู่และการจัดการที่ไม่เหมาะสมอย่างมากสำหรับช้าง เช่น การล่ามโซ่สั้นๆ การใช้งานหนัก การจำกัดปฏิสัมพันธ์กับช้างตัวอื่น และการจำกัดการแสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติ

แม้ในสถานที่ที่สภาพความเป็นอยู่ปานกลาง เรายังพบจุดที่ยังต้องปรับปรุงเพิ่มเติม เช่น กิจกรรมอาบน้ำช้าง โดยนักท่องเที่ยวหลงเข้าใจว่าการอาบน้ำช้างเป็นการดูแลช้างแบบมีสวัสดิภาพดี และแม้ว่าการวิจัยของเราจะแสดงให้เห็นว่าสถานที่ที่มีกิจกรรมอาบน้ำช้างมักจะมีสวัสดิภาพที่ดีกว่าสถานที่ที่มีโชว์ช้างหรือขี่ช้าง แต่ไม่ได้หมายความว่าสถานที่กลุ่มนี้ไม่มีปัญหาด้านสวัสดิภาพ อีกทั้งสถานที่เหล่านี้ยังเน้นการประชาสัมพันธ์เพื่อให้เกิดความเข้าใจผิดโดยใช้คำต่างๆ อาทิ ‘ปางช้าง’ ‘ศูนย์ช่วยเหลือ’ และ ‘จริยธรรม’ ด้วย

สถานที่ท่องเที่ยวที่ช้างมีสภาพความเป็นอยู่ดีคือสถานที่ที่ให้ ‘สังเกตพฤติกรรม’ เท่านั้น โดยช้างจะมีโอกาสใช้ชีวิตและแสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติ ผู้นักท่องเที่ยวมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับช้างอย่างจำกัดหรือไม่มีเลย โดยมีความหมายเชิงผู้เชี่ยวชาญคอยดูแลภาวะ- ^{Elephants. Not commodities – Taken for a ride 2} 2

ไทย - ศูนย์กลางการท่องเที่ยวช้าง

เกือบ 3 ใน 4 ของช้างในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเอเชียอยู่ในไทย (73%, 2,798 ตัว) ซึ่งสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวกว่า 39.8 ล้านคนในปี พ.ศ. 2562 โดยเราคาดคะเนว่านักท่องเที่ยวประมาณ 10.9 ล้านคน (28%) ชี้ช้างหรือวางแผนที่จะขี่ช้างเมื่อมาท่องเที่ยวในประเทศไทย

งานวิจัยของเราระบุว่าไทยเป็นประเทศที่สำคัญสำหรับศึกษาเรื่องความทุกข์ทรมานของช้างในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ด้วยปัจจัยด้านจำนวนช้างและระดับของความโหดร้ายทารุณที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องมาจากจำนวนและความต้องการของนักท่องเที่ยว

จำนวนช้างในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยเพิ่มขึ้นอย่างน่าตกใจถึง 70% ในเวลาเพียง 10 ปี โดยระหว่างปี พ.ศ. 2553 ถึง 2563 ช้างกลุ่มที่ต้องทนอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เลวร้ายที่สุดเพิ่มขึ้นถึง 135% และจากจำนวนช้าง 2,798 ตัว เราพบว่า มีเพียง 5% (144 ตัว) เท่านั้นที่ได้รับการดูแลในสถานที่ที่มีสวัสดิภาพสูง

อินเดีย

อินเดียเป็นประเทศที่มีการใช้ช้างในการท่องเที่ยวมากเป็นอันดับ 2 ในรายงานของเรา มีการประเมินสถานที่ท่องเที่ยว 21 แห่งที่มีช้างจำนวน 509 ตัว เราพบว่าช้าง 44% (225 ตัว) ถูกเลี้ยงไว้ในสภาพที่ไม่เหมาะสมอย่างมาก 51% มีสภาพความเป็นอยู่ปานกลาง และมีเพียง 4% เท่านั้นที่อาศัยอยู่ในสถานที่ที่มีสวัสดิภาพสูง ทั้งนี้ ยังพบว่า 70% ของช้างในอินเดียอยู่ในสถานที่ที่มีการขี่ช้าง

ศรีลังกา

เราได้สำรวจสถานที่ 13 แห่งที่มีช้าง 188 ตัว โดยเป็นการเพิ่มขึ้น 13% (22 ตัว) เทียบกับปี พ.ศ. 2558 ช้างอยู่ในสภาพที่ไม่เหมาะสมอย่างมากถึงสัดส่วน 24% (46 ตัว) เทียบกับ 22% (36 ตัว) เมื่อปี พ.ศ. 2558 อย่างไรก็ตาม เราพบช้าง 28% (52 ตัว) อาศัยอยู่ในสถานที่ที่มีสวัสดิภาพสูงเพียงแห่งเดียว ชื่อว่า Elephant Transit Home ที่มีนโยบายที่ชัดเจนในการต่อต้านการใช้ช้างสร้างความบันเทิง จุดมุ่งหมายสูงสุดคือการนำช้างกลับสู่ถิ่นที่อยู่ตามธรรมชาติ

กัมพูชา

เราประเมินสถานที่ 10 แห่งที่มีช้าง 64 ตัว โดยช้าง 38% (24 ตัว) อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมอย่างมาก ลดลงจาก 67% (24 ตัว) ในปี พ.ศ. 2558 นอกจากนี้ ยังพบช้าง 42% (27 ตัว)

มีสภาพความเป็นอยู่ปานกลาง ซึ่งถือว่าดีขึ้นเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2558 ที่ไม่พบสถานที่ที่ได้คะแนนระดับปานกลางเลย

เม็กซิโก

จำนวนช้างในสถานที่ท่องเที่ยวในเม็กซิโกลดลง 8% ระหว่างปี พ.ศ. 2558 ถึง 2563 จาก 155 ตัวเหลือ 143 ตัวในสถานที่ 55 แห่ง เรายังพบว่าระหว่างปี พ.ศ. 2558 ถึง 2563 ช้างที่มีสภาพความเป็นอยู่แย่มีสัดส่วนลดลง ขณะที่ที่มีสภาพความเป็นอยู่ปานกลางเพิ่มขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 ได้มีการริเริ่มโครงการขนาดเล็กหลายโครงการที่ปรับเปลี่ยนไปสู่สถานที่ท่องเที่ยวที่ให้สังเกตพฤติกรรมช้างเท่านั้น เพื่อพัฒนาสวัสดิภาพของช้างให้สูงขึ้น

ลาว

เราประเมินสถานที่ 11 แห่งที่มีช้าง 105 ตัว พบว่ามีจำนวนสถานที่เพิ่มขึ้น 83% (6 แห่ง) และจำนวนช้างเพิ่มขึ้น 78% (46 ตัว) นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 นอกจากนี้ เราพบช้าง 48% (50 ตัว) อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมอย่างมาก โดยมีช้าง 15% (16 ตัว) อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมระดับปานกลาง ช้าง 37% (39 ตัว) อาศัยอยู่ในสถานที่ที่มีสวัสดิภาพสูง 2 แห่ง ช่วงปี พ.ศ. 2562 ถึง 2563 จำนวนช้างที่มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีเพิ่มขึ้น โดยมีเพียงส่วนน้อยที่มีสภาพความเป็นอยู่ที่เลวร้ายลงกว่าเดิมจากปี พ.ศ. 2558

มาเลเซีย

เราประเมินช้าง 30 ตัวอาศัยในสถานที่ที่ถูกระบุว่าเป็สถานที่ท่องเที่ยวเกี่ยวกับช้าง 1 แห่ง โดยปีนี้เป็นปีแรกที่เราได้สำรวจครอบคลุมถึงมาเลเซีย

ภาพ: การขี่ช้างในไทย

การฝึกที่โหดร้ายทารุณ - บาดแผลตลอดชีวิต

เราได้บันทึกภาพการฝึกลูกช้าง 8-9 ปี สำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2562 โดยรวมถึงภาพผู้ฝึกสอนช้างในไทย ซึ่งในแต่ละปีได้ฝึกช้าง 30-40 ตัวเพื่อป้อนเข้าสู่อุตสาหกรรมท่องเที่ยว ภาพที่ได้แสดงให้เห็นความโหดร้ายทารุณที่สะท้อนอารมณ์

มีการบันทึกภาพการแยกลูกช้างที่บอบช้ำอายุราว 2 ปีจากแม่ที่กำลังโหยหวนเสียใจ ตามด้วยภาพวิธีการฝึกที่โหดร้ายทารุณต่อลูกช้างทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นการทำลายสัญชาตญาณสัตว์ป่าเพื่อเปลี่ยนให้ช้างเป็นสัตว์ที่ 'ปลอดภัย' สำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

รวมถึงการที่ลูกช้างต้องผ่านขั้นตอนการฝึก 'ผ่าจัน' (การผูกลูกช้างกับหลักไม้ที่ใหญ่และหนักเพื่อกำจัดการเคลื่อนไหว) พร้อมถูกตะขอสับ ขูด และถูกไม้ทุบตีหากลูกช้างแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว วิธีการที่โหดร้ายทารุณเหล่านี้จะถูกใช้สลับกับการให้รางวัลเมื่อช้างปฏิบัติตามคำสั่ง และมักเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบด้านวัฒนธรรมและความเชื่อท้องถิ่นด้วย

วิธีการฝึกช้างที่อาจคล้ายหรือต่างกันออกไปถูกนำมาใช้ทั่วเอเชีย แต่สถานที่และผู้ฝึกสอนต่างไม่ยอมรับความจริงที่โหดร้ายเหล่านี้ แม้พวกเขาเองก็ต้องเผชิญความเสี่ยงด้านความปลอดภัยเช่นกัน เห็นได้จากข่าวความช้ำและนักท่องเที่ยวดังได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากการถูกช้างทำร้ายทุกปี

เราร่วมกับคณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่สำรวจพบว่า 31% ของความช้ำที่เราสัมภาษณ์เคยเจ็บป่วยหรือบาดเจ็บจากการทำงาน โดยในจำนวนนี้ เกือบครึ่งยังแสดงความเจ็บปวดจากการบาดเจ็บขณะกำลังให้สัมภาษณ์ด้วย

ปัจจุบัน เริ่มมีการทดลองใช้วิธีการฝึกที่มีการลงโทษน้อยกว่า แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จ

การผสมพันธุ์

สถานที่หลายแห่งยืนยันว่าพวกเขาเลี้ยงและผสมพันธุ์ช้างเพื่อการอนุรักษ์ อย่างไรก็ตาม ช้างในสถานที่ท่องเที่ยวอาจไม่สามารถถูกปล่อยคืนสู่ป่าได้แล้ว

การผสมพันธุ์และการใช้ช้างในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นธุรกิจที่มีมูลค่าสูง ถูกขับเคลื่อนโดยความต้องการของนักท่องเที่ยวและผลกำไร ปัจจุบัน ช้างเลี้ยงส่วนใหญ่ในไทยถูกพันธุ์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์โดยเฉพาะ ช้างในเอเชียส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่มีการซื้อขาย และถูกระบุว่าเป็นปศุสัตว์อย่างถูกต้องกฎหมาย ซึ่งมีราคาสูงพอๆ กับรถราคาแพง

เป็นเรื่องที่น่าเศร้าว่าการผสมพันธุ์ช้างเลี้ยงมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นต่อไปในปี พ.ศ. 2563 เนื่องจากเจ้าของช้างอาตพพยายามบรรเทาผลกระทบทางเศรษฐกิจจากวิกฤตโควิด-19

ทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไป

การสำรวจของเราในจีนและประเทศอื่นๆ ในเอเชียแสดงให้เห็นว่าทัศนคติต่อการนำสัตว์ป่ามาสร้างความบันเทิงกำลังเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากประชาชนตระหนักถึงปัญหาสวัสดิภาพสัตว์มากขึ้น บริษัทท่องเที่ยวชั้นนำในจีนและทั่วโลกมากกว่า 250 แห่งทั่วโลกได้ลงนามและให้คำมั่นว่าจะหยุดขายกิจกรรมโชว์ช้างและขี่ช้างตลอดจนเสนอทางเลือกที่มีจริยธรรมมากกว่าให้นักท่องเที่ยวแทน

นักท่องเที่ยวจากจีนเดินทางเข้าไทยเกือบ 11 ล้านคนในปี พ.ศ. 2561 และการขี่ช้างมักจะอยู่ในรายชื่อกิจกรรมท่องเที่ยวของคนจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 ถึง 2562 นักท่องเที่ยวชาวจีนที่ขี่ช้างลดลง คือ 23% ในปี พ.ศ. 2559 ลดลงจาก 36% ในปี พ.ศ. 2562

เมื่อปี พ.ศ. 2559 นักท่องเที่ยวในไทยให้สัมภาษณ์ว่าการขี่ช้างเป็นกิจกรรมโปรดของพวกเขา (36%) และให้ความเห็นว่ากิจกรรมสังเกตพฤติกรรมช้างเป็นกิจกรรมที่พวกเขาต้องการน้อยที่สุด (14%) แต่ในปี พ.ศ. 2562 ทัศนคติของพวกเขาได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก การชมสัตว์ในถิ่นที่อยู่ตามธรรมชาติ (37%) และการสังเกตช้าง (24%) กลายเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมมากที่สุด นอกจากนี้ นักท่องเที่ยว 85% ในแบบสำรวจทั่วโลกล่าสุดของเรา มองว่าผู้ประกอบการท่องเที่ยวควรหลีกเลี่ยงกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานต่อสัตว์ป่า

ยุติความทุกข์ทรมาน

การระบาดของโควิด-19 ได้แสดงให้เห็นถึงความเปราะบางและการที่ช้างเลี้ยงต้องพึ่งพาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมากเกินไป สถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด ค่าอาหารสำหรับช้างทั้งหมดในไทยอยู่ที่ประมาณ 900,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อเดือน ซึ่งเป็นยอดที่ใกล้เคียงกับเงินเดือนของควาญช้างและผู้ดูแล องค์การพิทักษ์สัตว์แห่งโลก องค์การพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศอื่นๆ และองค์กรท้องถิ่น ได้เข้าไปช่วยเหลือต้นทุนในส่วนนี้ เพื่อไม่ให้ช้างที่เป็นสัญลักษณ์ของประเทศต้องหิวโหย

โควิด-19 ยังแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดของโรคติดต่อจากสัตว์สู่คนกับสัตว์ป่า วัณโรคเป็นหนึ่งในโรคที่พบได้มานานแล้วทั้งในช้างและควาญช้าง

การเปลี่ยนแปลงต้องเริ่มตั้งแต่ตอนนี้ เพื่อร่วมกันปกป้องช้างเอเชียอย่างต่อเนื่องด้วยการ:

- ลดจำนวนช้างในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
- ลดความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการขี่ช้างสร้างความบันเทิง
- ปรับปรุงคุณภาพชีวิตของช้างและควาญช้างที่มีอยู่ในปัจจุบันให้ดีขึ้น